

ШЛЯХИ УСУНЕННЯ НЕДОЛІКІВ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ПРІОРИТЕТІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті досліджено існуючі системно-універсальні проблеми на шляху встановлення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в Україні. На основі системного погляду на формування державної політики у сфері визначення пріоритетних напрямів інноваційного розвитку запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: інноваційна діяльність, пріоритетні напрямки, розвиток, інноваційна політика

В статье исследованы существующие системно-универсальные проблемы на пути установления приоритетных направлений инновационной деятельности в Украине, на основе системного взгляда на формирование государственной политики в сфере определения приоритетных направлений инновационного развития предложены пути их решения.

Ключевые слова: инновационная деятельность, приоритетные направления, развитие, инновационная политика

Вступ. В умовах обмеженості державних ресурсів і приватних інвестицій неможливо підтримувати велику кількість розробок, тому мова може йти про необхідність концентрації зусиль на досить обмеженому діапазоні наукових напрямів, зокрема тих, що будуть затребувані на ринку й спроможні зайняти лідируючі позиції в певний час. Ступінь усвідомлення важливості проблем вибору пріоритетних напрямів науково-технічної й інноваційної діяльності керівництвом розвинутих країн зростала в міру того, як сформувалося розуміння ключового значення інноваційної складової як ресурсу економічного розвитку. А отже, визначення пріоритетів науково-технічної й інноваційної діяльності залишається актуальною і досі не до кінця вирішеною проблемою.

Аналіз основних досліджень. Аналізу стану та проблем розвитку інноваційної діяльності в Україні присвячено чимало спеціальних досліджень і публікацій українських вчених О. Алімова, О. Амоші, П. Бубенка, А. Гальчинського, В. Гейця, Б. Маліцького, Л. Мельника, В. Онікієнка, В. Онопрієнка, В. Семиноженка, Л. Федулової, А. Чухна та ін.

Зроблені у їх працях висновки свідчать про глибоку кризу, в якій опинилися наука і технологічні галузі України, а також висловлюються думки про необхідність прийняття термінових комплексних заходів для пожвавлення інноваційної діяльності, яка залишається одним із визначальних ресурсів економічного і соціального розвитку країни в сучасних умовах і на перспективу.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження існуючих системно-універсальних проблем на шляху встановлення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в Україні, а також запропонування шляхів їх вирішення.

Результати дослідження. Серед важливих державних заходів економічного та соціального розвитку держави та формування і реалізації ефективної інноваційної політики в Україні чільне місце має зайняти визначення науково-технічних й інноваційних пріоритетів. Порівнюючи науково-технічні та інноваційні пріоритети країн світу, можна стверджувати, що вони орієнтовані на створення та комерційне використання принципово нових технологій і виробів.

В Україні діє цілий ряд нормативно-правових документів щодо визначення пріоритетних напрямів науково-інноваційної діяльності. Правовою основою формування та реалізацією є Конституція України [3]. Системний погляд на формування державної політики у сфері визначення пріоритетних напрямів інноваційного розвитку був закладений із прийняттям Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності» [2]. Зокрема, введено ієрархічну систему пріоритетності інноваційної діяльності як за масштабністю – державні, галузеві, регіональні, – так і за термінами – довгострокові й середньострокові. Визначено порядок формування загальнодержавних пріоритетів, а також середньострокових пріоритетів інноваційного розвитку регіонів і галузей.

Пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні складаються із стратегічних та середньострокових [2, ст. 2]. Формування стратегічних пріоритетів здійснюється центральним органом виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності із залученням Національної та галузевих академій наук України на основі ґрунтовних прогностно-аналітичних досліджень тенденцій світового науково-технологічного розвитку, моніторингу інноваційної діяльності в країні та інноваційного потенціалу. Кабінет Міністрів України проводить експертизу розроблених стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, оприлюднює їх та організує обговорення в громадських науково-технічних організаціях і передає на затвердження Верховній Раді України [5, с. 17]. Аналогічно сформовані середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності подаються Кабінетом Міністрів України на затвердження до Верховної Ради України разом із стратегічними пріоритетами. Середньострокові пріоритети уточнюються кожні три – п'ять років. Слід зауважити, що крім загальнодержавних існують також пріоритети різного рівня – відомчі, регіональні тощо. Стратегічними пріоритетними напрямами інноваційної діяльності в Україні на 2003-2017 рр. визначені наступні: модернізація електростанцій; нові та відновлювані джерела енергії; новітні

ресурсозберігаючі технології; машинобудування та приладобудування як основа високотехнологічного оновлення всіх галузей виробництва; розвиток високоякісної металургії; нанотехнології, мікроелектроніка, інформаційні технології, телекомунікації; вдосконалення хімічних технологій, нові матеріали, розвиток біотехнологій; високотехнологічний розвиток сільського господарства і переробної промисловості; транспортні системи: будівництво і реконструкція; охорона і оздоровлення людини та навколишнього середовища; розвиток інноваційної культури суспільства [2, ст. 7].

Середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності України визначаються в рамках стратегічних.

Але необхідно зауважити, що при визначенні пріоритетів в Україні: немає чіткого усвідомлення, з якою метою визначаються державні пріоритети у науково-інноваційній діяльності; не враховуються можливості наукового, інноваційного потенціалів держави, при визначенні більшість стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, визначених законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності»; вони орієнтовані на розвиток третього та четвертого технологічних укладів, що приводить до поглиблення диспропорції розвитку економіки і подальшої її орієнтації на функціонування в третьому та четвертому технологічних укладах; спостерігається великий суб'єктивізм; не вирішена проблема максимального зосередження наявних ресурсів для реалізації пріоритетів; існуючи принципові прорахунки у формуванні пріоритетів призвели до того, що вони виявились надто широкими і узагальненими, що при незначних ресурсах на їх реалізацію унеможлиблюють формування на їх основі результативних цільових програм.

Також необхідно відзначити, що у зв'язку з уведенням у вжиток за кордоном поняття «критичні технології» ступінь об'єктивності при визначенні пріоритетів різного рівня значно підвищився. До поняття «критичні технології» відносяться такі, що носять міжгалузевий характер, створюють істотні передумови для розвитку інших технологічних галузей або напрямів досліджень та розробок і роблять у сукупності головний внесок у вирішення ключових проблем реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки, технологій та інновацій [4, с. 178-179].

Критичними технологіями, об'єднаними в укрупнені технологічні галузі, визначені: технології нових матеріалів; мікро- і наноелектронні, оптоелектронні й лазерні технології; комп'ютерні технології; інформаційні технології; біотехнології; енергетика й енергозберігаючі технології; технології високоефективних теплових двигунів; технології високопродуктивного промислового устаткування; унікальні технології експериментального опрацювання й дослідження складних технічних систем.

Зміни до закону мають бути спрямовані на узгодження масштабів, порядку формування і затвердження, а також механізми реалізації пріоритетних напрямів створення критичних технологій за критеріями вимог світового ринку. Необхідно враховувати й те, що головний ефект економіки, направленої на інноваційний розвиток, полягає не стільки у випуску високотехнічної продукції, скільки у її використанні в усіх галузях і сферах. Від ефективності функціонування сфери досліджень і розробок і насамперед від темпів та якості передачі результатів наукових досліджень розробок у виробництво буде залежати успіх розвитку господарського комплексу.

Висновки. Отже, на основі проведеного дослідження, необхідно відзначити, що пріоритети інноваційної діяльності повинні: враховувати регіональний та галузевий рівень розвитку економіки; задовольняти перспективні технологічні потреби регіонів та держави; за технологічним рівнем бути віднесені до сучасного п'ятого або до перспективного шостого технологічного укладу; ґрунтуватися на вітчизняному фундаментальному науковому, винахідницькому доробку; мати високий соціально-економічний рівень ефективності; бути підкріплені конкретними економічними розрахунками; бути спроможними до формування на їх основі альтернативних прогнозів, тобто можливих сценаріїв розвитку відповідних галузей та їх впливу на економіку країни протягом найближчих років та на перспективу.

Проте в процесі визначення державних пріоритетів інноваційної діяльності слід враховувати неможливість цілкового виключення елементів суб'єктивізму. Крім того, складною і не чітко визначеною залишається проблема максимального зосередження наявних ресурсів держави для їх реалізації. Отже, обґрунтоване визначення пріоритетів є важливим важелем економічного та соціального розвитку країни. Вибір пріоритетів і селективної їх підтримки має бути одним із основних елементів регулювання державної інноваційної політики.

Список використаних джерел

1. Актуальні питання методології та практики науково-технологічної політики / Під ред. Маліцького Б.А. – К.: Укр. і НТЕІ, 2001. – 204 с.
2. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 8.09.2011 р. № 3715-VI // Відомості ВР України, 2011. – № 13. – С. 354-358.
3. Конституція України. Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 10 ст. 141, (остання редакція від 16.04.2008 р. на підставі v006p710-08).
4. Пилипенко Г.М. Інноваційно-інвестиційна діяльність та її регулювання в економіці України: монографія / Г.М. Пилипенко, В.В. Чернобаєв. – Дніпропетровськ: НГУ, 2010. – 151 с.

5. Семиноженко В.П. Структурна революція в економіці як категоричний імператив сучасної політики України / Інновації: проблеми науки і практики: монографія / В.П. Семиноженко. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 926 с.

Tulchinskaya S.O.

BY ADDRESSING DEFICIENCIES IN PRIORITIZATION INNOVATION

Found that in the context of limited public resources and private investment can not support a large number of developments. So we can talk about the need to focus efforts on a fairly limited range of scientific disciplines. Among those that will be in demand in the market and are able to take a leading position in a while.

Among the important government measures of economic and social development of the state and the formation and implementation of an effective innovation policy in Ukraine should take a prominent definition of scientific -technical and innovation priorities. But it should be noted that in determining priorities in Ukraine : there is no clear understanding of the aims defined national priorities in research and innovation activities ; not take into account the possibility of scientific and innovation potential of the state , with the majority of identified strategic priorities for innovation provided by the law of Ukraine "On priority directions of innovative activity"; they focused on the development of the third and fourth technological structures, leading to a deepening disparities of economic development and its further guidance on the operation in the third and fourth technological structure ; there is great subjectivity; unresolved problem of the maximum concentration of available resources for implementing the priorities ; existing basic failures in shaping priorities have meant that they were too broad and generalized that with little resources for their implementation renders impossible the formation on the basis of successful programs.

It is proved that in connection with the introduction into use abroad notion of "critical technologies" degree of objectivity in determining priorities at various levels increased significantly . Thus, on the basis of the study, it should be noted that the priorities of innovation activities should: take into account regional and sectoral level of economic development; promising to meet the technological needs of the regions and the state; the technological level attributable to the current fifth or sixth to promising technological structure ; based on the national basic scientific, inventive heritage ; have a high socio-economic level of efficiency; be followed up with concrete economic calculations ; be able to form on the basis of alternative forecasts, ie the possible scenarios of the respective industries and their impact on the economy over the coming years and for the future.

However, in the process of identifying national priorities of innovation activities should take into account the impossibility of complete exclusion of subjective elements. In addition, complex and not clearly defined problem is the maximum concentration of available state resources to implement them. So reasonable prioritization is an important lever for economic and social development. The choice of priorities and selective support them must be one of the key elements of state regulation of innovation policy.